

УДК 339.137.2+65.011

Любов ГРИНІВ, Світлана СИНИЦЯ

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ АДАПТАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИРОБНИКА ДО УМОВ ГЛОБАЛЬНОГО КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА

Резюме. Досліджено проблеми підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на зовнішньому ринку. Розглянуто чинники та параметри оцінювання конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств. Визначено залежність між конкурентоспроможністю вітчизняних підприємств на зовнішніх ринках та конкурентоспроможністю регіонів України. Проаналізовано товарну конкурентоспроможність регіонів України та побудовано матрицю товарної конкурентоспроможності. На сьогодні державна політика у створенні конкурентних переваг має зосереджувати зусилля на розвитку освіти, науки, загальної інфраструктури, створення нормативно-правового поля конкуренції, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на міжнародних ринках.

Ключові слова: конкурентоспроможність, чинники конкурентоспроможності, методи оцінювання конкурентоспроможності, регіональна конкурентоспроможність, товарна конкурентоспроможність регіонів України.

Liubov HRYNIV, Svitlana SYNUTSIA

REGIONAL COMPETITIVENESS OF UKRAINE IN THE ADAPTATION OF NATIONAL MANUFACTURER TO THE TERMS OF THE GLOBAL COMPETITIVE ENVIRONMENT

Summary. In the article the problems of increasing domestic enterprises competitiveness are investigated at the foreign market. The estimation factors and parameters of commodity competitiveness of domestic enterprises are considered. Dependence is certain between the competitiveness of domestic enterprises on foreign markets and competitiveness of regions of Ukraine. Authors analyse the commodity competitiveness of regions of Ukraine and the matrix of commodity competitiveness is built. For today a public policy in creation of competitive edges must concentrate effort on the development of education, science, general infrastructure, creation of the normatively-legal field of competition, what will assist the increase the competitiveness of domestic enterprises on international markets.

Key words: competitiveness, competitive factors, assess competitiveness methods, regional competitiveness, product competitiveness of regions of Ukraine.

Постановка проблеми. На даний час глобалізація є важливим чинником розвитку міжнародної економіки будь-якої країни світового співтовариства. В цьому випадку стають суттєво важливими значення питання ефективного функціонування економіки України, визначення напрямів та масштабів і глибини її взаємодії з національними господарствами інших країн, а також їх регіональними угрупованнями. За останні роки проблема конкурентоспроможності національного виробника стала однією з найважливіших. Від випуску конкурентоздатної продукції залежить ефективний та стабільний розвиток економіки. Цей показник характеризує не лише окремі підприємства, а й економіку країни загалом. Неминучий процес глобалізації не обходить стороною й Україну, яка вже 6 років є членом СОТ. Завдяки вступу до Світової Організації Торгівлі, Україна отримала переваги щодо отримання режиму найбільшого сприяння в торговельному просторі всіх країн-членів СОТ. Тобто одночасне покращення умов торгівлі з-понад 150 країнами. Але й сьогодні

конкурентоспроможність національних виробників залишається на дуже низькому рівні, не зважаючи на величезний експортний потенціал багатьох галузей української економіки. Тому тема дослідження, присвячена питанню підвищення конкурентоспроможності українського виробника на зовнішньому ринку, є актуальною і своєчасною. Також важливою передумовою формування конкурентоспроможності національного виробника є визначення сукупності чинників, вплив яких може підвищувати та знижувати її загальний рівень. Певною мірою, але на їх діяльність впливають усі чинники конкурентоспроможності. У зв'язку з цим виникає потреба у здійсненні системного та комплексного підходу до визначення чинників конкурентоспроможності національних виробників. Величезна різноманітність наукових підходів вносить певну неоднозначність у визначенні чинників впливу на конкурентоспроможність.

Отже, існує потреба в удосконаленні наявних та запровадженні нових підходів щодо визначення чинників та методів оцінювання конкурентоспроможності не лише підприємств, але й регіонів України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Чинники конкурентоспроможності національних виробників та їх змістовне наповнення аналізують у своїх працях М. Мескон, Р.А. Фатхутдінов, І.В. Багров, Н.А. Бахвалова, О.Н. Бабій, Г.А. Іващенко, І.З. Должанський, Т.О. Загорна, С.М. Клименко, А.Л. Денисова, П.Л. Алтухов, П.М. Маслов, Д.М. Черваньов.

Мета статті – визначення поняття, чинників формування та параметрів конкурентоспроможності національних виробників, проведення аналізу товарної диверсифікації та побудова матриці товарної конкурентоспроможності регіонів України.

Виклад основного матеріалу. Аналіз літературних джерел свідчить про складність та багатогранність такого поняття, як конкурентоспроможність. Залежно від рівня досліджуваного об'єкта виділяють конкурентоспроможність товару (послуги), підприємства, галузі або регіону та міжнародну конкурентоспроможність національної економіки. Ці поняття перебувають у взаємній залежності один від одного.

З метою точного оцінювання та комплексного дослідження означеної категорії доцільно розрізнити параметри й показники конкурентоспроможності.

Параметри конкурентоспроможності – це найчастіше кількісні характеристики властивостей товару, що враховують галузеві особливості оцінювання його конкурентоспроможності. Виділяють такі групи параметрів конкурентоспроможності: технічні, економічні, нормативні [5, с.120].

Показники конкурентоспроможності – це сукупність критеріїв кількісного оцінювання рівня конкурентоспроможності товару, що базуються на параметрах конкурентоспроможності [5, с.101].

На сьогодні існує багато підходів до визначення сукупності чинників формування конкурентоспроможності. В економічній літературі найбільш розповсюдженою є вузька класифікація чинників формування конкурентоспроможності підприємств на зовнішні та внутрішні. Це пояснюється тим, що при такому розмежуванні враховуються не лише результати та діяльність підприємства, але й зміни, що пов'язані із зовнішнім середовищем. М. Мескон до факторів прямого впливу відносить внутрішні чинники, а до опосередкованого – зовнішні. М. Портер до факторів основного впливу відносить наявність конкуренції в галузі, ринкову владу покупців та постачальників, загрозу появи нових конкурентів, загрозу появи товарів-замінників [5]. Фатхутдінов Р.А. серед зовнішніх чинників, які впливають на конкурентоспроможність підприємства на мезоекономічному рівні, виділяє: використання доступних і дешевих ресурсів, прозорість ринку, систему підготовки

кадрів, рівень інтеграції всередині країни, низькі процентні ставки, якісне правове регулювання, сприяння місцевих органів, гармонізацію системи сертифікації. До внутрішніх чинників на галузевому рівні слід віднести: попит на товар галузі, оптимальний рівень уніфікації й стандартизації продукції, експорт наукомісткої продукції, наявність конкурентоспроможного персоналу в галузі, оптимальний рівень галузевої концентрації, наявність конкурентоспроможних постачальників, оптимізацію ефективності використання ресурсів, наявність радикальних нововведень, великий обсяг конкурентоспроможних підприємств у галузі, сертифікацію та ексклюзивність продукції [1].

Ще однією класифікацією чинників формування конкурентоспроможності національних виробників є класифікація залежно від сфери його діяльності, в якій вони формуються. На думку деяких дослідників, конкурентоспроможність залежить від ряду чинників залежно від походження, які можна поділити на три групи: техніко-економічні, комерційні та нормативно-правові. Перші включають якість, ціну продажу і затрати на експлуатацію чи в процесі використання. Другі включають кон'юнктуру ринку, сервісне обслуговування, рекламу, імідж фірми. Треті чинники відображають вимоги технічної, екологічної безпеки, а також патентно-правові вимоги. Л.В. Соколова до чинників, які визначають конкурентоспроможність підприємства, відносить товар, положення на ринку, збут, просування товарів, виробництво [6].

Дослідник факторів конкурентоспроможності промислових підприємств С. Савчук для їх визначення пропонує враховувати такі чинники: якість товарів, умови їх продажу й доставки, рівень їх допродажного та післяпродажного сервісу, ефективність реклами, імідж товару, його виробника та інші чинники, що прямо чи опосередковано пов'язані з властивостями товару [4].

Н. Ліфіц при визначенні конкурентоспроможності національного виробника виділяє чинники, які впливають на забезпечення необхідної якості і рівня ціни продукції, доповнюючи їх факторами макроекономічними. До першої групи автор відносить чинники виробничі (сировина, конструкція, рецептура, технологія), збутові (умови транспортування, зберігання), сервісні (допомога у виборі товару тощо), а до другої – економічну політику держави, стан нормативно-технічної бази, фінансової системи, зовнішньоекономічну стратегію країни, її науково-технічний потенціал, рівень розвитку інформаційних технологій, вартість ресурсів, географічне, політичне й економічне становище країни, продуктивність праці, витрати виробництва [3].

Інші вчені визначають дію на конкурентоспроможність підприємства таких чинників: якість, ціна, надійність, час та витрати. Однак вченими не визначається вплив даних чинників у парній взаємодії, їх ранжування. На нашу думку, всі приведені вище класифікації мають право на життя. Але слід враховувати, що жодна з класифікацій не розглядає вплив чинників залежно від розміру підприємства, а це є важливо, оскільки чинники конкурентоспроможності мають різний вплив на підприємства, різні за розміром.

Виходячи з аналізу існуючих підходів та їх класифікації, головними чинниками, які впливають на рівень конкурентоспроможності національних підприємств, є такі: макросередовища (економічні, політико-правові, законодавчо-нормативні, науково-технічні, соціально-демографічні, екологічні та випадкові); мезосередовища (інтенсивність конкуренції, стан приватизації, контактні аудиторії, кількість постачальників, ЗМІ, еластичність попиту і пропозиції, наявність постачальників та розвиненої інфраструктури); мікросередовища (виробничі потужності, економіко-географічне положення, інформаційне забезпечення, ефективність витрат та збуту продукції, наявність техніко-технологічного, ресурсного, виробничого потенціалів тощо).

Конкурентоспроможність є вагомим критерієм доцільності виходу підприємств на міжнародний ринок. Україна є молодою державою, тому вітчизняні виробники майже не мають досвіду, щоб конкурувати з міжнародними компаніями, які досягли успіху в умовах жорсткої конкуренції, високої насиченості товарних ринків та перевищення на них пропозиції над попитом. Українська продукція не відповідає основним критеріям міжнародних стандартів, тому тільки 1% українських товарів та послуг визнані конкурентоздатними на світовому ринку [1].

Можна виділити основні параметри оцінювання конкурентоспроможності продукції на зовнішньому ринку:

- наявність споживача даного виду продукції;
- кількість конкурентів, які випускають аналогічну продукцію;
- обсяги виробництва й реалізації продукції підприємств-конкурентів у цілому й у сфері діяльності українського підприємства;
- важливість для конкурентів «панування» на тому сегменті ринку, який опанований чи планується до «завоювання» вітчизняним підприємством;
- основні напрямки конкурентної боротьби на зовнішньому ринку;
- оцінювання стратегічної діяльності конкурентів;
- політика горизонтальної інтеграції (з метою виявлення можливостей проведення контролю та управління станом сектора певної галузі);
- розмаїття методів конкуренції (ціни, якість, технологічний рівень, дизайн продукції, сервісні послуги, імідж підприємства, товарний знак тощо);
- стабільність попиту на продукцію, яку має підприємство на кожному сегменті ринку [3].

Якщо розглядати сучасну діяльність українських підприємств на міжнародному ринку, то можна стверджувати про велику обмеженість експортної номенклатури українських товарів: наша продукція більшою мірою представлена на ринках із переважно ціновою конкуренцією. Тобто ринках сировинної продукції й стандартизованих масових готових виробів. В Україні на сьогодні дуже повільно відбувається переорієнтація з торгівлі сировиною і напівфабрикатами на торгівлю товарами з високою доданою вартістю, іншими словами – високотехнологічними виробами. Тоді як сучасні тенденції світового ринку свідчать про перехід від цінової конкуренції до нецінової, тобто конкуренції технічного та якісного рівня продукції. У конкурентній боротьбі за ринки збуту перемагає не той, хто пропонує нижчі ціни, а той, хто пропонує вищу якість, оскільки продукція кращої якості значно ефективніша у використанні [2]. Недостатня дослідженість сутності й значення якості продукції продовжує бути однією з основних причин низької ефективності виробництва української продукції та її низької конкурентоспроможності на зовнішньому ринку. Окрім цього, в умовах майже повної залежності України від зовнішніх енергетичних ресурсів, та найвищої в Європі енергоємності найбільш експортованих товарів, неможливо говорити про конкурентоспроможність української продукції.

Аналізуючи конкурентоспроможність національного виробника слід проаналізувати можливості регіонів України та їх внутрішню торгівлю [6].

Поняття регіону варіюється залежно від цілей і завдань дослідження або інших цілей. Тобто будь-яку територію можна розглядати як регіон відповідно до низки критеріїв, що лежать в основі визначення. Доцільним є розуміти регіон як певну адміністративно-територіальну одиницю у складі держави. Виходячи з цього, можна скористатися визначенням, що його надає Асамблея європейських регіонів: «Регіон – це територіальне утворення, яке сформоване в законодавчому порядку на рівні, що є безпосередньо нижчим після загальнодержавного, і яке наділене самоврядуванням» [1].

За визначенням Європейської Комісії, регіональна конкурентоспроможність – це здатність регіону виробляти такі товари та послуги, які користуються попитом на міжнародних ринках, та водночас забезпечують стабільний і високий рівень прибутків місцевого населення. Або (узагальнено) здатність регіону в умовах зовнішньої конкуренції забезпечувати відносно високий рівень прибутків та зайнятості.

Конкурентоздатність регіону визначається його конкурентними перевагами. Конкурентні переваги регіону – це чинники, що позитивно впливають на конкурентоздатність регіонів країни в процесі її інтеграції до системи зв'язків, які включають забезпеченість регіону чинниками виробництва, ефективну діяльність підприємств, наявність місткого та платоспроможного попиту, комплексу близьких та споріднених галузей, експортноорієнтованих галузей, передового менеджменту та стратегії компаній, передової структури виробництва, кваліфікованих робітничих кадрів тощо.

На нашу думку, для оцінювання товарної конкурентоспроможності регіону слід застосовувати показники, які характеризують фактори впливу на товарну конкурентоспроможність регіону – це техніко-технологічні, трудові, інституційно-ринкові [3].

Із зазначених факторів більшість інституційно-ринкових (державне регулювання цін, податкова система, державні вимоги до якості продукції) мають однаковий рівень на всій території України. Тому при оцінюванні товарної конкурентоспроможності їх можна не враховувати.

При розрахунку коефіцієнта галузевої диверсифікації зазвичай порівнюється галузева структура регіону та країни (наприклад, у праці [5]). Такий підхід вважаємо недоцільним, адже він передбачає, що галузева структура країни в усіх випадках є оптимальною.

Метод розрахунку рівня галузевої диверсифікації, що передбачає отримання максимального значення коефіцієнта в разі рівних обсягів виробництва у кожному виді економічної діяльності відповідає економічній суті показника, але у нашому випадку не є раціональним. Адже при використанні такого підходу регіон з однаково низьким обсягом виробництва у всіх видах економічної діяльності буде мати максимальне значення коефіцієнта. Для уникнення вищезазначеної ситуації коефіцієнт галузевої диверсифікації повинен враховувати також обсяги виробництва продукції кожного виду економічної діяльності [4].

Коефіцієнт галузевої диверсифікації пропонуємо розраховувати як середнє арифметичне часток обсягу виробництва регіону по кожному виду економічної діяльності

$$K_{\partial} = \frac{\sum_{n=1}^n Q_n}{n}, \quad (1)$$

де K_{∂} – коефіцієнт галузевої диверсифікації регіону;

Q_n – частка регіону у виробництві продукції n-го виду економічної діяльності;

n – кількість видів економічної діяльності.

$$K_{\text{озміна}} = K_{\partial 2013} - K_{\partial 2010}. \quad (2)$$

Приклад розрахунку Івано-Франківського регіону:

$$K_{\phi} = \frac{\sum_{n=1}^5 5}{14} = 0,375$$

$$K_{\text{змiна}} = 0,375 - 0,325 = 0,032$$

Оцінювання товарної конкурентоспроможності регіонів України показало такі результати. Лідерами за товарною конкурентоспроможністю у 2010 р. були м. Київ, Харківська, Запорізька, Сумська, Дніпропетровська, Донецька області, найнижчі інтегральні коефіцієнти зафіксовано у Закарпатській, Рівненській, Житомирській, Волинській областях [2].

За нашими розрахунками у 2013 році лідерами стали Харківська, Київська, Кіровоградська, м. Київ, Чернівецька, Сумська, Львівська області (табл.1).

Таким чином, за проаналізований період товарна конкурентоспроможність з 2010 до 2013 зростає в таких регіонах: Харківська, Київська, Кіровоградська, м. Київ, Чернівецька, Сумська, Львівська – за рахунок підвищення ефективності використання основних засобів, рівня впровадження інновацій, освітньо-кваліфікаційного рівня населення, ефективності використання трудових ресурсів, тобто впровадження нових видів економічної діяльності.

Таблиця 1

Товарна конкурентоспроможність регіонів України за 2013 р.
(власний розрахунок)

Table 1

Trading competitiveness of regions of Ukraine in 2013 (own calculation)

Регіон	Значення коефіцієнта	Рейтинг Регіону	Рівень конкуренто – спроможності	Зміна коефіцієнту	Динаміка коефіцієнту
АР Крим	0,285	11	Низький	-0,056	Падає
Вінницька	0,357	16	Середній	0,035	Незначна
Волинська	0,372	17	Середній	0,047	Незначна
Дніпропетровська	0,571	5	Високий	0,065	Незначна
Донецька	0,571	4	Високий	0,042	Незначна
Житомирська	0,285	25	Низький	0,004	Незначна
Закарпатська	0,357	20	Середній	0,092	Незначна
Запорізька	0,430	8	Високий	0,051	Незначна
Івано-Франківська	0,357	15	Середній	0,032	Незначна
Київська	0,643	7	Високий	0,114	Зростання
Кіровоградська	0,430	27	Низький	0,127	Зростання
Луганська	0,285	21	Низький	-0,113	Падає
Львівська	0,430	6	Високий	0,100	Зростання
Миколаївська	0,372	19	Середній	0,022	Незначна
Одеська	0,427	3	Високий	0,054	Незначна
Полтавська	0,357	9	Середній	0,067	Незначна
Рівненська	0,357	12	Середній	0,089	Незначна
Сумська	0,430	14	Низький	0,101	Зростання
Тернопільська	0,214	24	Низький	0,004	Незначна
Харківська	0,714	2	Високий	0,204	Зростання
Херсонська	0,285	26	Низький	-0,109	Падає
Хмельницька	0,372	13	Середній	0,038	Незначна
Черкаська	0,357	18	Середній	0,067	Незначна

Чернівецька	0,372	22	Середній	0,100	Зростання
Чернігівська	0,372	23	Середній	0,040	Незначна
м. Київ	0,857	1	Високий	0,104	Зростання
м. Севастополь	0,214	10	Низький	-0,122	Падає

Зниження товарної конкурентоспроможності було зафіксовано в таких регіонах: АР Крим, Луганська, Херсонська, м. Севастополь. Це зумовлено перш за все тим, що в цих регіонах складна економічна й політична ситуація.

Матрицю товарної конкурентоспроможності наведено на рис.1.

		Характер зміни коефіцієнта		
		Зростання	Незначна зміна	Зменшення
Рівень конкурентоспроможності	Високий	Харківська	Дніпропетровський, Закарпатський, Запорізький, Одеський, Полтавський, Рівненський, Черкаський.	Луганська, м. Севастополь
	Середній	Київська Кіровоградська	Вінницька, Волинська, Донецька, Івано-Франківська, Миколаївська, Хмельницька, Чернівецька	Херсонська
	Низький	м. Київ, Чернівецька, Сумська, Львівська	Житомирська, Тернопільська	АР Крим

Рисунок 1. Матриця товарної конкурентоспроможності регіонів України

Figure 1. Matrix heading regional competitiveness Ukraine

Отже, Харківська область має найвищу перспективу зростання товарної конкурентоспроможності, у АР Крим, Вінницькій, Волинській, Житомирській, Закарпатській, Рівненській та Чернігівській областях зафіксовано стабільно низький рівень товарної конкурентоспроможності.

В Індексі глобальної конкурентоспроможності (GlobalCompetitivenessIndex 2013–2014, GCI) Україна за рік опустилася на 11 позицій, посівши 84 місце зі 148 країн. Серед негативних факторів впливу на позицію України у рейтингу можна назвати: доступ до фінансування (16,7%), корупція (15,5%) та податкове адміністрування (11%).

Визначальним чинником конкурентоспроможності національної економіки є наявність умов для формування стійких конкурентних позицій національних підприємств. Отже, політика підвищення конкурентоспроможності національної економіки полягає в забезпеченні, насамперед всередині країни, реального конкурентного середовища та, що не менш важливо, здатності підприємств вести конкурентну боротьбу, яка має конструктивну спрямованість. Рівень такого забезпечення й визначає головний критерій конкурентоспроможності національної економіки.

Також інтеграція України в сучасний соціально-економічний європейський простір зумовлює необхідність обґрунтування відповідної політики держави, розроблення та запровадження ефективних практичних рекомендацій до плану першочергових заходів усіх гілок влади.

Свого часу конкурентоспроможність держави значною мірою залежала від наявності в ній трьох основних параметрів виробництва: природних і трудових ресурсів та капіталу. З розвитком виробництва та під впливом технічного прогресу конкурентоспроможність почали визначати параметри вищого рівня, насамперед інфраструктура країни, її науковий потенціал, рівень освіченості населення.

В сучасних умовах основною конкурентною перевагою є технологічний відрив від конкурентів, тобто здатність провідних структур даної країни створювати нові технології й високотехнологічні наукоємні продукти. Дослідники вважають, що найважливішу конкурентну перевагу України складає наявність величезного людського капіталу. Проте його наявність – це лише потенційна конкурентна перевага, яка перетворюється на реальну в процесі інноваційної діяльності, тобто створення принципово нових технологій, високотехнологічних продуктів, нових форм організації виробництва та реалізації цих продуктів. Саме у поєднанні науки і виробництва знаходиться найслабкіше місце української економіки [6]. Крім того, в інвестиційному секторі економіки України у багатьох випадках втрачений науково-технічний та виробничий досвід.

Стратегія промислового розвитку передбачає різке зменшення залежності від імпорту важливих параметрів виробництва (енергоносіїв і стратегічних видів сировини) та збільшення кількості джерел постачання цих компонентів, а також створення в Україні імпортозамінних виробництв на основі новітніх передових технологій. Параметрами, які деформують їхню конкурентоспроможність, є занижений курс національної валюти, низька вартість робочої сили, пряме та приховане субсидування державою базових галузей економіки.

На сьогодні Україна займає переважно не вигідні й неперспективні ніші світового ринку. Домінування в структурі вітчизняного експорту товарів, що характеризується слабким динамізмом попиту і надмірною пропозицією на світовому ринку, не сприяє зростанню національної економіки, призводить до погіршення умов торгівлі та виснаження національних фінансових ресурсів. Слід зазначити, що реакція окремих підприємств, галузей господарського комплексу та економіки загалом на зміни зовнішнього середовища залежить від ступеня їх адаптивності та інноваційності.

За індексом людського розвитку, за розрахунками НАН України наша держава посідає 85–90 місце, а за даними ООН – 102 місце. Експерти Інституту економіки промисловості НАН вважають, що в розвинених країнах професійна компетентність цінується більше (90%), ніж в Україні (72%). Тобто відбувається недооцінювання однієї з головних характеристик конкурентоспроможності працівника. Серед параметрів, які перешкоджають конкурентоспроможності, є незатребуваність творчої людини, пасивність і байдужість людей [4]. У рейтингу підприємницької привабливості на 2008–2012 рр. Україна посідає 70 місце серед 82 країн.

Висновок. Складовими конкуренції як економічного процесу є конкурентне середовище й конкурентоспроможність підприємств та галузей. Фактично різниця між цими двома складовими є різницею між мікро- та макрорівнями економіки. Особливістю економічних реформ в Україні став надмірний ухил у бік макрореформ – створення конкурентного середовища засобами приватизації, демонополізації, розукрупнення підприємств, лібералізації цін і торгівлі. Увага ж проблемам розвитку власне підприємств практично не приділялася. Внаслідок цього спроби налагодження конкурентного середовища в Україні не справили очікуваного позитивного впливу на економічну динаміку, а посилення конкурентного тиску внаслідок лібералізації імпорту не сприяло, як правило, зміцненню конкурентоспроможності вітчизняних підприємств та національної економіки в цілому. Це стало на заваді розвитку в Україні конкуренції як цілісного регулюючого економічного процесу.

Не зважаючи на значні втрати ресурсів, наукового технологічного та кадрового потенціалу і часу, Україна ще має перспективи у досягненні міжнародної конкурентоспроможності національної економіки за умови реалізації власної стратегії. Державна політика у створенні конкурентних переваг має зосереджувати зусилля, насамперед на тих напрямках, де роль держави незамінна в розвитку освіти, науки, загальної інфраструктури, створення нормативно-правового поля конкуренції. А також Євроінтеграція України у сучасний соціально-економічний простір потребує обґрунтування відповідної політики, розроблення та запровадження ефективних практичних рекомендацій до плану першочергових дій усіх гілок влади.

Conclusion. By the constituents of competition as an economic process there are a competition environment and competitiveness of enterprises and industries. Difference between these two constituents are by a difference between micro - and by the macrolevels of economy. The feature of economic reforms in Ukraine creation of competition environment became by facilities of privatizing, demonopolization, breaking up into smaller units of enterprises, price liberalization and trade. The attempts of adjusting of competition environment in Ukraine did not render the expected positive influence on an economic dynamics, and strengthening of competition pressure did not promote as a result of liberalization of import, as a rule, to strengthening of competitiveness of domestic enterprises and national economy on the whole. It prevented to development in Ukraine of competition.

Without regard to the considerable losses of resources, Ukraine yet has prospects in the achievement of international competitiveness of national economy on condition of realization of own strategy. A public policy in creation of competitive edges must concentrate effort, on those directions where the role of the state is irreplaceable on development of education, science, general infrastructure, creation of the normatively-legal field of competition. Eurointegration of Ukraine needs the ground of corresponding politics, development and input of effective practical recommendations to the plan of near-term actions of all branches of power.

Використана література

1. Ушвицкий, Л.И. Конкурентоспособность региона как новая реалья: сущность, методы оценки, современное состояние [Текст] / Л.И. Ушвицкий, В.Н. Парахина // Сборник научных трудов СевКавГТУ. Серия «Экономика». – 2011. – № 1.
2. Меркушов, В.В. Интегральная оценка конкурентоспособности регионов [Электронный ресурс] / В. В. Меркушов – Режим доступа: <http://sopssecretary.narod.ru/Konferencya/Doclad/Merkushov.doc>
3. Марцин, В.С. Механізм забезпечення конкурентоспроможності товару та показники її оцінки [Текст] / В.С. Марцин // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №1(79). – С.35–44.
4. Рейтинг глобальної конкурентоспроможності [Електронний ресурс] // Інформаційне агентство Interfax-Україна. – Режим доступу: <http://ua.interfax.com.ua/news/general/166276.html>
5. Герасимчук, З.В. Конкурентоспроможність регіону: теорія, методологія, практика: монографія [Текст] / З.В. Герасимчук, Л.Л. Ковальська. – Луцьк: Надстрип'я, 2013. – 248 с.
6. Саліхова, О. Конкурентоспроможність українських виробників: проблеми та шляхи їх вирішення у процесі приєднання до СОТ [Текст] / О. Саліхова, А. Левада // Економіст. – 2010. – №5. – С.55–57.
7. Статистика України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Трещов, М.М. Методи оцінювання конкурентоспроможності продукції [Текст] / М.М. Трещов // Економічний простір – 2009. – №23/1 – С.118–126.

Отримано 16.02.2015